

Gerosios praktikos gairės planuojant vėjo elektrinių parkus, atliekant paukščių ir šikšnosparnių tyrimus, nustatant reikšmingą neigiamą poveikį, parenkant reikšmingo neigiamo poveikio mažinimo priemones

Sutrumpinimai:

AIEI - Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas

AT – apsaugos tikslas(ai) nustatomas(i) „Natura 2000“ tinklo teritorijoms ir tvirtinamas(i) Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 14 d. įsakymu Nr. [D1-281](#) „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo“ ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. [D1-317](#) „Dėl Buveinių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo“.

ATS – automatinės paukščių atpažinimo ir VE stabdymo sistemos

PAV – poveikio aplinkai vertinimas

PAV aprašas – Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengimo tvarkos aprašas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. D1-885 „Dėl Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

PAV ataskaita – planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, kurios aprėptis apibrėžta PAV apraše ir kuri pateikiama poveikio aplinkai vertinimo subjektas ir atsakingai institucijai vertinti

PAV procesas – suprantamas taip kaip jis apibūdintas Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 2 str. 8 d.

PŪV – planuojama ūkinė veikla

SRIS – Saugomų rūšių informacinė sistema

Tarnyba – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

VE – vėjo elektrinė

VE aprašas – Detalių vėjo elektrinių reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams kriterijų, reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams prevencijos ir mažinimo priemonių taikymo ir tyrimų reikalavimų aprašas patvirtintas LR Aplinkos ministro patvirtintas 2023 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. D1-406 „Dėl Detalių vėjo elektrinių reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams kriterijų, reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams prevencijos ir mažinimo priemonių taikymo ir tyrimų reikalavimų aprašo patvirtinimo“

Problema / rekomendacija	Tarnybos praktikoje vertinant PAV ataskaitas sutinkamos klaidos ir rekomendacijos, kaip jų išvengti
BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ	
1. Kas yra pakankama tyrimų apimtis?	
Problema	<p>Tarnyba vertindama PŪV PAV Ataskaitas nustato, kad pateikti paukščių ir / ar šikšnosparnių tyrimai yra nepakankamos apimties, todėl gauti rezultatai neleidžia prognozuoti PŪV poveikio biologinei įvairovei, dėl ko Tarnyba negali pateikti išvados šiuo aspektu.</p> <p>PAV aprašo 1 d. 93 p. nurodoma, kad „Duomenys apie planuojamos ūkinės veiklos vietovėje ir artimoje aplinkoje esančias saugomas rūšis, jų augavietes ir radavietes, kurių informacija kaupiama Saugomų rūšių informacinės sistemos (toliau – SRIS) duomenų bazėje (https://sris.am.lt), atstumai nuo jų iki planuojamos ūkinės veiklos vietos (objekto ar sklypo, kai toks suformuotas, ribos). Poveikiui vertinti naudojami duomenys apie vietovės biologinę įvairovę turi būti ne senesni kaip 6 metų. Jeigu SRIS paskelbta informacija apie planuojamos ūkinės veiklos vietovėje esančių saugomų rūšių augavietes ir radavietes yra senesnė kaip 6 metų arba nėra tokių duomenų, <u>PAV dokumentų rengėjas aktualią informaciją apie saugomas rūšis ir kitą vietovės biologinę įvairovę turi surinkti iš kitų prieinamų oficialių šaltinių (pateikiant nuorodas į šaltinius) arba atlikti pakankamos trukmės lauko tyrimus tinkamais metų sezonais, kad gauti rezultatai būtų patikimi ir leistu prognozuoti galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį biologinei įvairovei. <.>“</u></p>
Rekomendacija	<p><u>(Pabrėžiame, kad žemiau pateiktos rekomendacijos taikomos PAV procesams pradėtiems iki 2024-01-01, procesams pradėtiems po šios datos taikomi VE aprašo reikalavimai tyrimams. Detalus tyrimų aprašymai pateikti VE aprašo 4 priede (paukščiams) ir 5 priede (šikšnosparniams).)</u></p> <p>PAV aprašo nuostatos, kad lauko tyrimai turi būti „pakankamos trukmės“, atliekami „tinkamais metų sezonais“ ir iš jų gaunami rezultatai turėtų būti „patikimi ir leistu prognozuoti galimą <.> poveikį“ nurodo, kad tyrimai turi būti atliekami tuo metu, kuomet PŪV gali daryti poveikį, VE atveju, VE veikimo laikotarpiu, atsižvelgiant į PŪV teritorijoje aptinkamų rūšių ekologiją.</p> <p>Paukščiams:</p> <p><u>Tyrimų laikotarpis metų eigoje.</u> Stebėjimų laikas turi atitikti PŪV teritorijoje aptinkamų ir potencialiai galimų aptikti rūšių fenologiją t. y. rūšių aktyvumo ir elgsenos pokyčius metų eigoje, ir veisimosi sezono eigoje, pvz., jeigu rūšis pasižymi aktyvumo pikais sezono pradžioje, kuomet grįžus iš žiemaviečių į veisimosi vietas demonstruojama teritorinė elgsena, sezono antroje pusėje padidėjęs aktyvumas, dėl išaugusio maisto poreikio maitinant jaunikius, o inkubacijos ir/ar nesėkmingo veisimosi metu aktyvumas gali būti labai mažas. T. y., tyrimai negali būti atliekami tik dalyje veisimosi sezono, nes praleidžiant kurį nors iš šių etapų</p>

nesurenkama svarbi informacija, kuri vėliau gali nulemti klaidingą VE jautrių rūšių teritorijos užimtumo įvertinimą.

Stebėjimų dažnumas. Ne ką mažiau svarbus stebėjimų skaičius kiekviename etape. Dėl rūšių fenologijos skirtumų, atskiroms rūšims skiriasi ir sugrįžimo iš žiemaviečių laikas, dėties sudėjimo laikas (pavyzdžiui jūrinis erelis (sėslis rūšis) pirmąsias dėties sudeda vasario antroje pusėje, o vakarinis vapsvaėdis (migruojanti rūšis) paskutines dėties sudeda birželio mėn.), dėl to ir jaunikliai skirtingu laiku palieka lizdus. Taip pat skirtumai yra ir tarp tos pačios rūšies individų rūšies viduje, pirmų ir paskutinių dėčių sudėjimo laikas gali skirtis beveik mėnesiu.

Stebėjimų dažnumui įtakos turi ir kraštovaizdžio mozaikiškumas. Ištinuosiuose agrariniuose laukuose su mažai natūralių kraštovaizdžio elementų (miškų, atvirų vandens telkinių, užmirkusių teritorijų), dėl to ir mažesne rūšine įvairove, pakaks ir mažiau tinkamu laiku, užčiuopiant rūšių aktyvumo pikus, atliktų stebėjimų. Tačiau, heterogeniška kraštovaizdyje, kuriame tarp miškų plyti pievos/ganyklos, įsimaišę dirbami laukai, atviro vandens telkiniai, potencialiai bus ir didesnė rūšinė įvairovė, dėl to automatiškai išsiplečia tyrimų laikotarpis ir tokiu atveju jau reikia susiplanuoti daugiau stebėjimų, todėl per sezoną gali reikėti ir keliolikos stebėjimų. Visi stebėjimai turi būti vykdomi atsižvelgiant į orų sąlygas ir esant poreikiui pakartojimų skaičius turėtų būti didinamas.

Tyrimų laikas dienos eigoje. Aktualus ir stebėjimų laikas dienoje, nes išsiskiria atskirų paukščių grupių didžiausio aktyvumo laikotarpiai. VE jautrių paukščių (įprastai plėšrieji paukščiai ir juodieji gandrai) stebėjimai turi būti pradedami nuo 10 val., tuo tarpu įprastų paukščių stebėjimai nuo saulėtekio ir tęsiami keletą valandų. Prieblandoje ir naktį aktyviems paukščiams stebėjimų laikas turi būti parenkamas atitinkamai.

Stebėjimo vietų parinkimas. Patikimam teritorijos ištyrimui turi būti ir kruopščiai parinktos stebėjimo vietos, kad būtų stebima visa VE parko teritorija (VE parkas plius 2 km teritorija aplink, ši riba pasiūlyta VENBIS¹ projekto metu parengtoje metodinėje medžiagoje). Patikimai iš vieno taško galima stebėti 2-3 km atstumu¹, jeigu matymo lauką mažina kraštovaizdžio elementai (miškai, kalvotas reljefas ir pan.) pasirenkama daugiau stebėjimo taškų. Kiekvienu atveju stebėjimo taškų skaičiaus parinkimas ir jų išdėstymo tankumas yra individualus procesas priklausantis nuo planuojamų VE išdėstymo, kraštovaizdžio mozaikiškumo, teritorijos reljefo.

¹ PROJEKTO „VĖJO ENERGETIKOS PLĖTRA IR BIOLOGINEI ĮVAIROVEI SVARBIOS TERITORIJOS (VENBIS)“ Nr. EEE-LT03-AM-01-K-01-004 veiklos Nr. 3.1.1. „Konfliktinių teritorijų nustatymo ir galimo VE parkų neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams vertinimo metodikos parengimas“ „Konfliktinių teritorijų nustatymo ir galimo vėjo elektrinių parkų neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams vertinimo metodinė priemonė“.

Lizdavičių paieška. Tarptautinėje praktikoje VE poveikis jautrioms rūšims vertinamas pagal VE atstumą iki šioms svarbių vietų^{2, 3} (lizdavičių, tuokviečių, perėjimo kolonijų, migracijos sankaujų vietų, migracijos koridorių ir t. t.), nes paukščių aktyvumas ir gausa skiriasi priklausomai nuo atstumo iki šių vietų. Reikšmingas atstumas nuo paukščiams svarbių vietų skiriasi tarp rūšių priklausomai nuo ekologinių poreikių, buveinių kokybės, todėl skirtingose šalyse ir skirtinguose regionuose šis atstumas gali skirtis netgi ir tai pačiai rūšiai. Todėl labai svarbu identifikuoti tokias vietas PŪV teritorijoje, kad būtų galima parinkti efektyviausias reikšmingo neigiamo poveikio mažinimo priemones. Tačiau, vis pasitaiko atveju, kai Tarnybai pateikiamos PAV ataskaitos, kuriose nėra nustatytos PŪV teritorijoje perinčių VE jautrių paukščių rūšių lizdavičių, nors kartu pateikiama informacija, kad tam tikros rūšys PŪV stebėtos nuolatose veisimosi sezono metu. Tokiu atveju, kuomet poveikis vertinamas pagal planuojamų VE atstumą iki lizdavičių neįmanoma atlikti PŪV poveikio biologinei įvairovei vertinimo. Dėl to atliekant tyrimus PŪV teritorijoje, privaloma atlikti sistemingą lizdavičių ir kitų svarbių vietų paiešką ir identifikavimą.

Šikšnosparniams:

Tyrimų vietos. Remiantis EUROBATS⁴ rekomendacijomis planuojant VE parkus šikšnosparnių tyrimai veisimosi ir migracijos sezonais turi būti atliekami prie visų VE ir vieno kilometro atstumu, kai šiame intervale yra šikšnosparniams potencialiai svarbių kraštovaizdžio elementų (miškų, atvirų vandens telkinių (ežerų, tvenkinių, upių), linijinių kraštovaizdžio elementų, taip pat ir sausinimo kanalų).

Tyrimų metodas. Rekomenduojame taikyti taškinį apskaitų metodą, vietoje transektinio metodo, dėl pirmojo didesnio informatyvumo. Esant techninėms galimybėms, daugiausia informacijos suteikia stacionarių šikšnosparnių detektorių naudojimas, kuomet jie veisimosi sezonu metu, įrašus daro visą naktį, o migracijos metu visą sezoną ar ištisomis naktimis pasirinktu periodiškumu. Toks tyrimo metodas jau yra taikomas ir Lietuvoje.

Tyrimų laikotarpis ir periodiškumas. Lietuvoje pagal ilgamečius stebėjimus veisimosi sezonas laikomas nuo gegužės mėn. vidurio iki rugpjūčio mėn. Migracijos sezonas nuo rugpjūčio pradžios spalio antros pusės. Tačiau reali migracijos pabaiga priklauso nuo meteorologinių sąlygų.

² <https://tethys.pnnl.gov/publications/recommendations-distances-wind-turbines-important-areas-birds-well-breeding-sites>

³ DOI: 10.13140/RG.2.2.24295.78243

⁴ Sutarties dėl šikšnosparnių apsaugos Europoje (EUROBATS) patariamojo komiteto parengtas gaires (atnaujinta versija patvirtinta 7-ojoje sesijoje (2014 m.), kaip rezoliucijos 7.5 priedas, <https://www.eurobats.org> > Publications > EUROBATS Publication series > Guidelines for consideration of bats in wind farm projects. Revision 2014)

2. PAV ataskaitose nurodoma netiksi, nepakankamai išsami informacija

Problema	PAV ataskaitose pateikiama neišsami informacija apie PŪV teritorijoje vykdytus tyrimus, pagal kurią neįmanoma įvertinti ar pagal atliktus tyrimus gauti rezultatai yra patikimi.
Rekomendacija	<p>PAV ataskaitose turi būti pateikta informacija apie vykdytų tyrimų:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metodikas, kadangi VE kelia pavojų skirtingoms gyvūnų grupėms, metodika turi būti parinkta pagal atskiras grupes, detalizuojant metodikų specifiką (tyrimo būdas, stebėjimo laikas, meteorologinės sąlygos); - Vietas (pasirinkti stebėjimų taškai, maršrutinių stebėjimų vietos, lizdaviečių paieškos vietos), patogiausia šią informaciją pateikti žemėlapiuose, pasirenkant tinkamą mastelį, kad būtų galima išskirti ir smulkius kraštovaizdžio elementus (pvz. mažesnes upes, sausinimo kanalus, mažas pelkes); - Laikotarpius išskiriant pagal atskiras tiriamųjų grupes, naudojamas metodikas. Nerekomenduojame pateikti bendrų frazių, kad tyrimai buvo vykdomi tam tikrų metų kovo-birželio mėn. ir rugsėjo-spalio mėnesiais. - Nurodyti atliktų stebėjimų periodiškumą, pvz. kiek kartų stebėjimai buvo vykdomi VE jautrių rūšių tyrimų taškuose; - Tikslios tyrimų datos, vertinant tyrimų patikimumą labai svarbu įvertinti ir pasirinktą tyrimą laiką. Jeigu ši informacija neatsispindi iš rezultatų pateikimo, tuomet ji turi būti pateikta atskirai.

3. Priemonių parinkimas

Problema	Reikšmingo neigiamo poveikio mažinimo priemonės (toliau – priemonės) parenkamos/siūlomos nesiekiant išvengti reikšmingo neigiamo poveikio, o tik jį sumažinti. Priemonės siūlomos neatsižvelgiant į teritorijos ir/ar rūšių jautrumą. Priemonės tik rekomenduojamos.
Rekomendacija	Vadovaujantis PŪV PAV įstatymo 4 str. 1 d. 4) p. įtvirtinta priemonių parinkimo schema pirmiausia turi būti orientuojamasi į reikšmingo neigiamo poveikio išvengimą („ <i>nustatyti priemones, kurių numatoma imtis siekiant išvengti numatomo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai ir visuomenės sveikatai, jį sumažinti, atkurti, kas pažeista, ar, jeigu įmanoma, jį kompensuoti</i> “). Tai, kad pirmiausia turi būti siekiama išvengti poveikio akcentuojama ir mokslinėje literatūroje ^{5, 6, 7} . Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad individų žūtis nėra vienintelis neigiamas VE ir jų parkų poveikis. Apžvalginėje publikacijoje, kurioje buvo išanalizuota daugiau 200 mokslinių straipsnių apie VE ir jų parkų poveikį plėšriesiems paukščiams, autoriai teigia, kad išnagrinėtoje literatūroje

⁵ DOI: 10.1111/1365-2664.13831

⁶ https://www.researchgate.net/publication/317956325_Mitigation_for_birds <https://doi.org/10.3356/JRR-16-76.1>

⁷ <https://doi.org/10.3356/JRR-16-76.1>

	<p>rado vieningą nuomonę, kad plėšriesiems paukščiams pasireiškia vengimo elgsena ir po VE parkų instaliavimo sumažėja plėšriųjų paukščių populiacijos⁸.</p> <p>Tarnybos praktikoje, didžiojoje daugumoje atvejų, kaip priemonės siūlomos tik ATS. Tačiau 2025 m. pradžioje publikuotame straipsnyje⁹, detaliai aptariami tokios priemonės trūkumai ir ribojantys veiksniai: 1) techninės problemos, pavyzdžiui, ATS gedimas, ATS ir VE nurodymų perdavimo problemos, ir 2) metodologinės problemos, pavyzdžiui, ATS aptikimo ar klasifikavimo sunkumai (susiję su paukščių rūšimi, fizine aplinka, pavyzdžiui, topografija ir augmenija, saulės orientacija, oro sąlygomis), dėl kurių paukščiai aptinkami pavėluotai, ir per ilgas turbinų sulėtinimo iki nepavojingo sukimosi greičio laikas. Todėl kai kuriais atvejais ATS tiesiog negali padėti išvengti susidūrimo, nes ji nepakankamu atstumu ir greičiu reaguoja. Taip pat nurodo, kad lauko tyrimų duomenys atskleidžia, kad kai kuriuose VE parkuose, net ir ant visų VE įdiegus ATS, reikšmingas paukščių žūčių kiekis vis dar yra nustatomas, ir labai nedaug tyrimų, kuriuose būtų tiksliai apskaičiuotas susidūrimų skaičiaus sumažėjimas.</p> <p>Dėl to, Tarnybos nuomone, dėl aukščiau pateiktų argumentų pirmiausia turėtų būti orientuojamasi į reikšmingo neigiamo poveikio išvengimą VE neplanuojant jautriose teritorijose, nesant galimybių atitraukti VE iš reikšmingo neigiamo poveikio zonų VE turėtų būti neeksploatuojamos jautriu metu.</p> <p>Tarnybos nuomone, dėl PŪV PAV įstatymo 4 str. 1 d. įtvirtinto principo, kad PAV proceso metu turi būti nustatytos priemonės, PAV ataskaitoje negali būti vartojamas tokios formulotės, kad rekomenduojamos vienos ar kitos priemonės, nes pagal tokią formulotę neaišku, ar priemonė bus įgyvendinta, ar visgi nebus.</p> <p>Tarnybos vertinimu papildomi tyrimai negali būti pateikiami kaip priemonė, nes vadovaujantis PAV aprašo 1 priedo 93 p. visi reikalingi tyrimai, kad būtų galima įvertinti PŪV poveikį biologinei įvairovei turi būti atlikti PAV proceso metu ir pateikti PAV ataskaitoje. Jei tyrimai yra nepakankami jie turi būti tęsiami.</p>
4. Priemonių veiksmingumo patvirtinimas	
Problema	Nepateikiamas priemonių tinkamumo ir veiksmingumo pagrindimas arba jis nepakankamas.
Rekomendacija	Tarnyba, vertindama poveikį, atsižvelgia tik į tokias priemones, kurių tinkamumas ir veiksmingumas pagrįstas PAV ataskaitoje. Ypatingą dėmesį Tarnyba skiria priemonių, skirtų reikšmingam neigiamam poveikiui "Natura 2000" teritorijoms išvengti, pagrindimui. Tokiais atvejais taikome Europos Komisijos pranešimo „Natura 2000“ teritorijų valdymas. Buveinių direktyvos (Direktyvos 92/43/EEB) 6 straipsnio nuostatos“ (OL 2019/C 33/01) 4.6.6 skirsnyje aprašytas nuostatas dėl tinkamų poveikio mažinimo priemonių, skirtų poveikiui "Natura 2000" teritorijoms išvengti arba sumažinti iki nereikšmingo:

⁸ <https://doi.org/10.1111/acv.12988>

⁹ <https://doi.org/10.1111/acv.12988>

	<p>„1) kiekviena poveikio mažinimo priemonė turi būti išsamiai aprašyta, taip pat turi būti pateiktas moksliniais įrodymais pagrįstas paaiškinimas, kaip ta priemone bus pašalintas arba sumažintas nustatytas neigiamas poveikis;</p> <p>2) turi būti pateikiama informacija apie tai, kaip, kada ir kas priemonės įgyvendins, taip pat kokia bus nustatyta jų veiksmingumo stebėsenos vykdymo ir, prireikus, patikslintų priemonių įgyvendinimo tvarka“.</p> <p>Ne mažiau kaip tokią informaciją siūlome teikti ir priemonėms, numatomoms poveikiui saugomoms teritorijoms ir saugomoms rūšims pagrįsti.</p>
5. VE ar jų parkų planavimas artimoje „Natura 2000“ aplinkoje	
Problema	Vis dažniau pasitaiko atvejų, kuomet VE parkai planuojami artimoje „Natura 2000“ tinklo teritorijų, kuriose saugomos VE poveikiui jautrios rūšys, aplinkoje.
Rekomendacija	<p>Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. 10 d.¹⁰ ir 14 d.¹¹ yra įtvirtinta, kad planų ir projektų poveikio reikšmingumas „Natura 2000“ tinklo teritorijoms yra vertinamas pagal šių teritorijų apsaugos tikslus. Paukščių apsaugai svarbių teritorijų (toliau – PAST) apsaugos tikslai tvirtinamai Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 14 d. įsakymu Nr. D1-281 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo“ (toliau – PAST AT įsakymas), buveinių apsaugai svarbių teritorijų (toliau – BAST) apsaugos tikslai tvirtinamai Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. D1-317 „Dėl Buveinių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo“. Apsaugos tikslai yra individualūs kiekvienai teritorijai ir priklauso, nuo jose saugomų vertybių. Tačiau kiekvienai vertybei yra patvirtinti bendri geros apsaugos būklės kriterijai (toliau – GAB), kuriais remiantis yra suformuluojami teritorijos apsaugos tikslai.</p> <p>VE kontekste panagrinėjime pavyzdį iš praktikos 30 VE parkas planuojamas 0,5-4 km atstumu nuo PAST Biržų giria. Joje saugomi VE jautrūs juodieji gandrai ir mažieji ereliai rėksniai. PAST AT įsakymo 11 p. nurodoma, kad taikoma visos GAB kriterijų tikslinės vertės. GAB kriterijai yra pateikti to paties įsakymo Paukščių rūšių geros apsaugos būklės kriterijų sąrašė. Kadangi PŪV planuojama už PAST ribų ieškome ar yra kriterijų, kurie būtų orientuoti į PAST artimą aplinką. Mažiesiems ereliams rėksniams A858.7 GAB kriterijus nurodo, kad „<i>Natura 2000</i>“ teritorijos artima aplinka laikomas plotas, esantis 2 km atstumu nuo paukščių apsaugai svarbios teritorijos ribos. Šiame plote siekiama išvengti maitinimosi buveinių praradimo ir (arba)</p>

¹⁰ „Planai ir projektai, neskirti arba nebūtinai buveinių apsaugai svarbiai teritorijai tvarkyti, bet galintys ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais ar projektais, turi būti vertinami dėl galimo poveikio teritorijai Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše nustatyta tvarka, **atsižvelgiant į teritorijos apsaugos tikslus**. Atsižvelgdamos į poveikio teritorijai vertinimą ir šio straipsnio 11 dalies nuostatas, **valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos gali pritarti planui ar projektui tik įsitikinusios, kad planas ar projektas neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo, ir prireikus išsiaiškinusios visuomenės nuomonę**“.

¹¹ „Šio straipsnio 9, 10 ir 11 dalyse nustatyti apsaugos reikalavimai taikomi ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms. Laukinių paukščių rūšių buveines teršti ar pažeisti draudžiama ir už paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų.“

blogėjimo, grėsmės individų mirtingumui“, juodiesiems gandrums A030.7 GAB kriterijus „Natura 2000“ teritorijos artima aplinka laikomas plotas, esantis 3 km atstumu nuo PAST ribos. Šiame plote *“siekiama išvengti maitinimosi buveinių praradimo ir (arba) blogėjimo, grėsmės individų mirtingumui“*.

Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. 10 d. taip pat įtvirtinta nuostata, kad valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos **gali pritarti planui ar projektui tik įsitikinusios**, kad planas ar projektas neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo. Ši nuostata yra perkelta iš 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (toliau – Buveinių direktyva) 6 str. 3. d. *„Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtinai teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui **tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumui ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę**“*.

Europos komisijos (toliau – EK) pranešime „Planų ir projektų poveikio „Natura 2000“ teritorijoms vertinimas. Buveinių direktyvos 92/43/EEB 6 straipsnio 3 ir 4 dalių taikymo metodinės gairės“ (2021/C 437/01) EK pateikia išaiškinimą, kad *„Buveinių direktyva, kaip ir visi ES aplinkos apsaugos teisės aktai, yra pagrįsta atsargumo principu: tai reiškia, kad tam tikro veiksmo reikšmingo neigiamo poveikio mokslinių įrodymų nebuvimas negali būti naudojamas kaip argumentas to veiksmo patvirtinimui pateisinti. Taikant 6 straipsnio 3 dalies procedūrą, atsargumo principas reiškia, kad prieš leidžiant įgyvendinti planą arba projektą būtina įrodyti, kad nebus neigiamo poveikio „Natura 2000“ teritorijoms. **Kitaip tariant, jeigu nėra tikrumo dėl to, ar bus koks nors neigiamas poveikis, plano arba projekto patvirtinti negalima.**“* Buveinių direktyvos 6 straipsnio nuostatos yra perkeltos į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę (Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. 8-14 d.), kaip tą įpareigoja padaryti Buveinių direktyvos 23 str. („1. Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie, įsigalioję per dvejus metus nuo pranešimo apie šią direktyvą dienos, įgyvendina šią direktyvą. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai [EK]“). EK pranešimai, kuriuose pateikiamos gairės, kaip teisingai įgyvendinti Buveinių direktyvos nuostatas, remiasi Europos Sąjungos teisingumo teismo praktika ir yra aktualūs PŪV poveikio PAST ir BAST vertinimo metu.

Atsižvelgiant į Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. 10 d. ir 14 EK pateiktą Buveinių direktyvos 6 str. 3 d. išaiškinimą Biržų girios pavyzdžiu siūlome taikyti tokią priemonių schemą:

- Iki 2 km nuo PAST ribos VE statyba negalima,
- Nuo 2 iki 3 km nuo PAST ribos negalima VE eksploatacija jautriju laikotarpiu.

6. Poveikio reikšmingumo vertinimas

Problema	Poveikio reikšmingumas vertinamas neatsižvelgiant faktinę biologinės įvairovės PŪV teritorijoje situaciją ir rūšių ekologinius erdvės poreikius. Poveikis vertinamas ir priemonės siūlomos nenustačius VE jautriems paukščiams svarbių vietų (lizdavičių, tuokviečių ir t. t.).
Rekomendacija	Tarnybos nuomone ir remiantis tarptautine praktika, tinkamai įvertinti planuojamų VE parkų poveikį galima tik nustatius VE jautrių paukščių rūšių lizdavietes ir kitas rūšims svarbias vietas, taip būtų pasiekiamas tikslas išvengti pačių jautriausių teritorijų. Lizdavičių reikšmingo neigiamo poveikio zonos turi būti nustatomos remiantis, kuo išsamesne informacija (pakankama duomenų imtis), mokslinė literatūra, rūšių lyčių skirtumais. Dalies sezono duomenys nėra pakankami daryti apibendrintas išvadas apie rūšies ekologinius reikalavimus. Išvados pagrindžiamos statistiniais tyrimo metodais, ypač jeigu bandoma paneigti mokslinėje literatūroje apibendrintus duomenis.

7. Suminio ūkinių veiklų poveikio vertinimas

Problema	PAV ataskaitose nepateikiamas PŪV ir jau vykdomų ar suplanuotų (pritarta ūkinės veiklos vykdymui) ūkinių veiklų suminis poveikis aplinkai.
Rekomendacija	Vadovaujantis PŪV PAV įstatymo 3 str. 9 d. „ <i>Siekiant įvertinti <u>galimą suminį poveikį aplinkai</u>, įskaitant visuomenės sveikatą, atliekant poveikio aplinkai vertinimą ar atranką dėl poveikio aplinkai vertinimo, turi būti nagrinėjami:</i> <i>1) visi planuojami funkciškai ir (ar) chronologiškai susiję tos pačios planuojamos ūkinės veiklos objektai;</i> <i>2) <u>kita planuojamos ūkinės veiklos artimoje aplinkoje vykdoma ūkinė veikla;</u></i> <i>3) kita planuojamos ūkinės veiklos artimoje aplinkoje planuojama ūkinė veikla, dėl kurios priimtas ir yra galiojantis sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai, kad veikla atitinka aplinkos apsaugos, visuomenės sveikatos, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, gaisrinės saugos ir civilinės saugos teisės aktų reikalavimus, ar priimta ir yra galiojanti atrankos išvada, kad poveikio aplinkai vertinimas neprivalomas“.</i> <u>Taiigi projektams privalomas ūkinių veiklų suminio poveikio vertinimas.</u> Vertinant suminį poveikį reikėtų atsižvelgti į nustatytą PŪV poveikį, kitų suplanuotų ūkinių veiklų poveikį, pateiktą atrankos dėl planuojamos ūkinės veiklos dokumentuose ar PAV ataskaitose, ir jau vykdomų ūkinių veiklų poveikį, nustatytą jų PAV dokumentuose ir patikslintą ūkio subjekto vykdomo aplinkos monitoringo, kai

	<p>jis privalomas, ataskaitose (pabrėžiame, kad vadovaujantis Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatais¹² aplinkos monitoringo ataskaitos yra viešos ir ūkinę veiklą vykdančio subjekto negali jų nepateikti).</p> <p>Atkreipiame dėmesį, kad individualus ūkinės veiklos įvertinimas, jog reikšmingas neigiamas poveikis nenumatomas, nesuponuoja, kad kartu ūkinės veiklos nedarys suminio reikšmingo neigiamo poveikio.</p>
8. VE aprašo taikymas	
Problema	Atsiradus išlygai taikyti VE aprašą ir projektams pradėti iki VE aprašo įsigaliojimo (2024-01-01), Tarnybai jau yra pateikiami prašymai taikyti VE aprašą, tačiau PAV dokumentuose prisitaikoma tik tam tikra dalis VE aprašo nuostatų.
Rekomendacija	Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. D1-406 (toliau – įsakymas) 2 p. <i>„Nustatau, kad Detalių vėjo elektrinių reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams kriterijų, reikšmingo neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams prevencijos ir mažinimo priemonių taikymo ir tyrimų reikalavimų aprašas (toliau – Aprašas) netaikomas planuojamos ūkinės veiklos atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo ir planuojamos ūkinės veiklos dėl poveikio aplinkai vertinimo procedūroms, pradėtoms iki šio įsakymo įsigaliojimo, išskyrus, kai jį taikyti pageidauja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros organizatorius“</i> . Įsakyme nėra numatyta, kad gali būti taikomos tik tam tikros Aprašo dalys, todėl Tarnyba atvejais, kuomet ūkinės veiklos organizatorius pageidauja taikyti VE aprašą, PAV ataskaitos kokybę ir PŪV poveikį aplinkai vertina taikydama VE aprašą visa apimtimi, įskaitant ir vertinimą, ar atlikti tyrimai atitinka VE aprašo 4 ir 5 priedo reikalavimus.
9. AT ir VE aprašo kolizija	
Problema	GAB PAST artimos aplinkos (čia turi būti išvengta grėsmės individų mirtingumui) kriterijai, kuriais paremti PAST apsaugos tiksliai nesutampa su VE aprašo 2 priedo kriterijais, t. y. VE apraše nurodyti mažesni reikšmingo neigiamo poveikio atstumai, nei GAB kriterijuose.
Rekomendacija	Tarnybos nuomone dėl „Natura 2000“ teritorijų turi būti vadovujamasi AT, nes šis teisės aktas tiesiogiai kyla iš Saugomų teritorijų įstatymo 24 str., kuriame yra reglamentuojamas „Natura 2000“ teritorijų steigimas, apsauga, AT nustatymas, tvarkymas, būklės stebėseną. Daugiau, Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. nuostatos yra perkeltos iš Buveinių direktyvos (23 str.). Saugomų teritorijų įstatymo 24 str. 10 dalis į kurią perkeltos Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies nuostatos nurodo, kad poveikis „Natura 2000“ teritorijoms turi būti vertinamas atsižvelgiant į jų AT.

¹² Patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. rugsėjo 16 d. įsakymu Nr. D1-546 (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 31 d. įsakymo Nr. D1-194 redakcija) „Dėl Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatų patvirtinimo“.

10. ATS taikymas

Problema	Ūkinės veiklos organizatoriui pageidaujant taikyti VE aprašą ir kaip poveikio mažinimo priemones siūlant ATS, nepateikiami šios priemonės efektyvumo įrodymai.
Rekomendacija	<p>VE aprašo 2 priede nurodoma, kokiais atvejais dėl paukščių apsaugos būtų galima naudoti ATS, tačiau šias priemones galima naudoti tik su išlyga, kuomet ATS atitinka VE aprašo 3 priedo IV skyriuje nurodytus reikalavimus ir pateikiami reikalavimų atitikimą patvirtinantys įrodymai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Praktiškai įvertintas ir patikrintas patikimumas, priemonės efektyvumas, <u>aiški gaunama patikima duomenų amplitudė</u>“; - „Konstatuojamas aiškus priemonės efektyvumo kriterijus nustatant tipinį saugomos rūšies paukščio individą ar šikšnosparnio buvimo faktą ir minimalų nustatymo atstumą“; - „Vertinamas sistemos efektyvumas atpažįstant jautrias paukščių rūšis ar nustatant šikšnosparnių aktyvumą“. <p>Atkreipiame dėmesį, kad svarbu ne tik pateikti įrodymus apie priemonių gebėjimą fiksuoti paukščius, tačiau ir apie VE sustabdymą/pristabdymą, išvengiant susidūrimo su paukščiais.</p> <p>! Technologinių reikšmingo neigiamo poveikio mažinimo priemonių efektyvumą patvirtinantys įrodymai turi būti pateikiami ir šikšnosparnių apsaugai siūlomoms priemonėms.</p> <p>Vadovaujantis Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas 17 str. 2 d. „<u>Aplinkos apsaugos institucijos, teisės aktų nustatyta tvarka išduodančios planavimo ir projektavimo sąlygas, išduodančios leidimus ūkinei veiklai arba pritariančios (derinančios), kad leidimai būtų išduoti, privalo reikalauti, kad vykdant ūkinę veiklą būtų išvengta saugomų rūšių individų sunaikinimo, išsaugotos saugomų rūšių radavietės ir augavietės, o jei nėra galimybės šio poveikio išvengti, – jis būtų minimalus, o sunaikintos vertybės vėl atkurtos</u>“, o PŪV PAV įstatymo 4 str. 1 d. (įtvirtinti PAV tikslai) 4) p. „<u>nustatyti priemones, kurių numatoma imtis siekiant išvengti numatomo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai ir visuomenės sveikatai, jį sumažinti, atkurti, kas pažeista, ar, jeigu įmanoma, jį kompensuoti</u>“. Taigi PAV procese dalyvaujančios institucijos gali pritarti ūkinei veiklai tik įsitikinusios, kad bus išvengta reikšmingo neigiamo poveikio, o šiam tikslui pasiekti taip pat privalo būti įsitikinusios dėl priemonių, todėl siūlomų priemonių efektyvumas turi būti įrodytas ir sprendimas dėl to kokios priemonės naudojimo turi būti priimtas PAV proceso metu, t. y. negalimas priemonių parinkimo ir jų veiksmingumo vertinimo atidėjimas. <u>Šios Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo ir PŪV PAV įstatymo nuostatos dėl įsitikinimo priemonių efektyvumu bei priemonių parinkimo laiko, taikomos ir projektams kuriems netaikomas VE aprašas, nes tai įstatymų nuostatos.</u></p>

11. VE planavimas gamtinio karkaso teritorijose

Problema	VE planuojamos gamtinio karkaso migracijos koridoriuose.
Rekomendacija	<p>Tarnybos vertinimu VE negali būti statomos gamtinio karkaso migracijos koridoriuose (Saugomų teritorijų įstatymo 27 str. 4 d. 17 p. Tarnybai yra suteikta funkcija informuoti ir konsultuoti veiklos gamtinio karkaso teritorijose leistinumo klausimais), nes VE pastatymas migracijos koridoriuose prieštarauja Aplinkos apsaugos įstatymo 12¹, 12² str. įtvirtintai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>migracijos koridorių funkcijai</u> („slėniai, raguvynai ir dubakloniai, kitos teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija“), - <u>gamtinio karkaso steigimo tikslams</u> (1) sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoeologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius, sudarantį sąlygas išsaugoti biologinę įvairovę; 2) sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas; 3) saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius; 4) didinti šalies miškingumą; 5) optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą“), - <u>gamtinio karkaso sistemos plėtojimo principams</u> (1) kraštovaizdžio pažinimo; 2) Europos ekologinio tinklo funkcionalumo užtikrinimo – planuojant ir atkuriant gamtinio karkaso struktūras būtina užtikrinti Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ funkcionavimą, jo vientisumą, Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ar augalų rūšių palankią apsaugos būklę, turi būti siekiama sukurti ar išsaugoti kraštovaizdžio elementus, kurie būtų svarbūs laukinei faunai ir florai; 3) <u>darnaus vystymosi</u>; 4) <u>pakankamumo</u>; 5) <u>kraštovaizdžio vientisumo</u> – gamtinio karkaso struktūra turi pasižymėti gamtinių ryšių ir jungčių vientisumu (junglumu), jame vykstančių migracinių ryšių nepertraukiamumu ir gebėti užtikrinti natūralias reguliavimo funkcijas; 6) <u>tvartos priežiūros</u> – gamtinio karkaso teritorijose turi būti taikoma ir plėtojama palaikanti ir kraštovaizdžio ekologinę vertę, biologinę įvairovę didinanti, vietovės kultūrinį identitetą stiprinanti priežiūros ir tvarkymo praktika, parinkta atsižvelgiant į bendrąjį geografinį kontekstą, gamtinio karkaso struktūrinės dalis, reljefo ir gruntų pobūdį, rūšių ekologinius poreikius ir teritorijos geoeologinio potencialo didinimo poreikį; 7) <u>kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės palaikymo ir jos gausinimo</u> – gamtinio karkaso teritorijose turi būti išsaugomas ir atkuriamas vietovei būdingas kraštovaizdis, gausinami biologine įvairove pasižymintys kraštovaizdžio elementai).
12. VE planavimas šikšnosparnių apsaugos aspektu	
Problema	VE planuojamos itin arti šikšnosparniams svarbių kraštovaizdžio elementų.
Rekomendacija	EUROBATS rekomendacija neplanuoti VE 200 m nuo miškų, o pagal naujausias rekomendacijas 200 m + VE mentės atstumu. Tačiau, miškai nėra vieninteliai svarbūs kraštovaizdžio elementai šikšnosparniams, dėl to tokia, atsargumo principu paremta, taisykle rekomenduojame vadovautis ir VE neplanuojanti prie kitų

	šikšnosparniams svarbių kraštovaizdžio elementų (upių, ežerų, tvenkinių, viso tipo pelkių, miškų, linijinių kraštovaizdžio elementų, sausinimo kanalų) 200 m plius VE mentė atstumu.
13. Radaviečių, augaviečių duomenų pateikimas į SRIS	
Problema	PAV proceso metu vykdymų tyrimų metu surinkta informacija apie saugomų rūšių radavietes ir augavietes nepateikiama į SRIS.
Rekomendacija	<p>Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo 23 str. 2 dalies 2 p. „2. <i>Asmenys, planuojantys ūkinę veiklą, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinimas pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą arba pagal Vyriausybės patvirtintą Planų ir programų strateginį pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašą, turi su saugomų rūšių informacinės sistemos duomenų naudojimu susijusias šias teises ir pareigas: <...> 4) užtikrinti, kad trūkstami arba neišsamūs duomenys apie saugomų rūšių radavietes ir augavietes bus papildyti naujais duomenimis poveikio aplinkai vertinimo metu ir naujai surinkti duomenys bus pateikti saugomų rūšių informacinės sistemos tvarkytojui“.</i></p> <p>Dėl to PAV proceso metu surinkti duomenys apie saugomų rūšių radavietes ir augavietes privalo būti pateikiami į SRIS.</p>
KRAŠTOVAIZDIS	
1. Vertingiausi kraštovaizdžio arealai	
Problema	PŪV PAV ataskaitoje nurodoma, kad planuojamas VE parkas patenka į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane apibrėžtą ypač raiškų kraštovaizdžio kompleksą, o savivaldybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumente toje teritorijoje VE statyba nedraudžiama, todėl poveikis kraštovaizdžiui bus nereikšmingas.
Rekomendacija	<p>AIEĮ 49 str. 18 d. nurodyta, kad Vertingiausiais kraštovaizdžio arealais laikomos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane apibrėžtos ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijos ir ypač raiškūs kraštovaizdžio kompleksai. Planuojamos ūkinės veiklos poveikis kraštovaizdžiui laikomas nereikšmingu, jeigu aukštesnės kaip 30 metrų vėjo elektrinės nestatomos vertingiausiuose kraštovaizdžio arealuose ar ne arčiau jų atstumu, kuris apskaičiuojamas prilyginant vieną metrą vėjo elektrinės aukščio (matuojant vėjo elektrinės stiebo aukštį) 10 metrų atstumui iki artimiausio kraštovaizdžio panoramų apžvalgos taško vertingiausiuose kraštovaizdžio arealuose.</p> <p>Tarnybos vertinimu VE , aukštesnės kaip 30 metrų, negali būti planuojamos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane apibrėžtuose ypač raiškiuose kraštovaizdžio kompleksuose, neigiamas poveikis</p>

	kraštovaizdžiui vadovaujantis įstatymine nuostata bus laikomas reikšmingu ir turi būti imtasi priemonių šį poveikį panaikinti arba nenumatyti VE statybos šiuose arealuose
--	---